77421

SOCIJALNO MEDICINSKI PREGLED

ZEITSCHRIFT FÜR DAS GESAMTGEBIET DER SOZIALEN MEDIZIN
HGG. VOM ZENTRALHYGIENISCHEN INSTITUT

PÉRIODIQUE POUR TOUTS LES PROBLÈMES DE LA MÉDECINE SOCIALE
ÉDITÉE PAR L' INSTITUT CENTRAL D' HYGIÈNE

SCHRIFTLEITER Dr BOGOLJUB KONSTANTINOVIĆ RÉDACTEUR

BEOGRAD
YOUGOSLAVIE

GOD. XII JANUAR—FEBRUAR—MART — 1940 SEPARAT

Dr БРАНИМИР МАЛЕШ

ОСНОВИ БИОГЕНЕЗЕ И БИОДИНАМИКЕ ДИНАРСКЕ РАСЕ

1940
ŠTAMPANO U CENTRALNOM HIGIJENSKOM ZAVODU — BEOGRAD

NE PRODAJE SE U KNJIŽARAMA

77421

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA LJUBLJANA

Q 27. X. 1947/9255

Dr БРАНИМИР МАЛЕШ

ОСНОВИ БИОГЕНЕЗЕ И БИОДИНАМИКЕ ДИНАРСКЕ РАСЕ

Као у обичном животу тако се и у науци служимо конвенционално утврђеним терминима. Решавању постављених проблема можемо да приступимо тек онда ако смо довољно јасно прецизирали значење термина које употребљавамо у својим излагањима и у својим закључцима. То је један од основних принципа научног рада.

Није давно што је René Martial[1] дефинисао расу као заједницу становништва чији психолошки латентни или видни карактери (нарочито језик) и антрополошке ознаке чине у времену (хисторији) једну целину. А Guido Landra[2] тврди да расни карактери италијанског народа, и они физички и они психички, осцилирају око једног идеалног типа. По њему овај тип није апстракција већ се код извесних појединаца јавља као реалност. Многи италијански генији, многе истакнуте особе биле су типично италијанске. Расни идеал је у исти мах идеал нације. Испољава се у бесмртним делима великих мајстора прошлости и садашњости. Па је стога оправдано кад говоримо о италијанској раси.

Мислим да се овако без потребе ствара забуна. Скоро сви новији и савремени антрополози, од Denikera до Montandona, подједнако дефинишу народ. Заједнички развитак културе (хисторија културе) и заједничка расна еволуција (етногенеза) ствара извесну етничку целину („ethnie"). Али док се народ манифестује у заједници, раса се испољава искључиво у појединцима. Док су границе народа мање више одређене, затворене, особе које припадају једној истој раси често су разасуте, скоро редовно живе измешано са припадницима других раса у истој географској области, па чак и у истој — породици. Крајева у којима становништво показује претежно динарске одлике налазимо и код Југословена и код Италијана, па и код Француза, Немаца и Пољака. Не чини дакле народ ова или она раса, већ заједничка прошлост и садашњост извесног расног конгломерата. Народ је да-

кле окарактерисан у простору и у времену расом и културом. Али је узасве то разумљиво и оправдано што се у уметности, као и у генерализацији уопште, узима један извесан расни тип као персонификација, као претставник неког народа. Свак зна како изгледа „ујак Сам“ или „der Gute Michel“. Мештровићеви ликови имају динарске црте. И Матију Гупца наши уметници сликају као Динарца, а и Вилхелма Тела не можемо друкчијег да замислимо. Никоме не би могло да пада на ум да им да карактеристике Алписке или Балтиске расе. Сви ће уметници дати југословенском војнику динарске црте, италијанском медитеранске, а италијанском берсаљеру и алпинцу опет динарске. Свак ће немачку девојку да претстави као нордиски тип, а шпанску као атлантомедитерански. Кад погледамо неко уметничко дело које претставља скупину људи нашег народа из прошлости или садашњости, опазићемо да су скоро сви ликови изразито динарски. Тако су, нпр., махом Динарци у познатој Сеоби Срба под Чарнојевићем, па у Херцеговачком робљу од Чермака, у Таковском устанку од Уроша Предића, у Бој петлова од Паје Јовановића. И Предићева Косовска девојка има изразите класичне динарске особине, док Орловић Павле припада Плавом динарском типу. Рекли смо да је овакво претстављање телесних особина једног народа разумљиво и оправдано. Разумљиво је јер тој некој раси, којом се народ персонифицира, припада велики део становништва, у неким случајевима највећи део народа, и јер се често дешава да се тај део народа, који претежно припада тој некој раси, нарочито истиче у културној и политичкој хисторији своје етничке заједниче. Такав је случај код нас са становништвом динарског географског региона. А оправдано је стога што свесно — код „расистичких“ нација — или несвесно народ тежи физичком и душевном идеалу који је претстављен том расом.

Друго је дакле раса а друго народ и његова расност. Раса је појам биолошки, и потребно је да се само као такав употребљава.

А с друге стране хтео бих и овом приликом да истакнем како је наивно и ненаучно схватити расу једноставно као случајни скуп наследних особина. Јер соматолошке, функционалне па и психичке особине неке расе чине хармоничну целину, нераздељиву у простору и времену. Морфолошке манифестације дистингвирамо као појединачне особине људског организма. Али у ствари свака је та манифестација ознака целине, а у простору нераздвојно је везана за функцију и форму целокупног организма. Дистингвирање није последица квалитативних стварних разлика у организованом животу, већ је последица наше способности опажања и нашег знања.

Наследне особине, морфолошки и функционални квалитети одређују се квантитативно. Узгред ћу поменути да је стога често метод средњих вредности и стандаризовања неадекватан. Баш стога што раса није случајни скуп квалитета који се могу милиметром и грамом одредити. Многе квантитативне особине нису варирања истог квалитета. Нижи стас је само у изнимним случајевима квалитативно исте а квантитативно друге вредности од вишег, и обрнуто. Обично су у таквим случајевима варирања врло мала. На пример кад се нека особа недовољно физички развије услед трајног гладовања или услед других рђавих амбијенталних прилика. Док је напротив низак раст редовно квалитативно нешто друго од високог. Човек је низак само стога што је квалитет ниског ра-

Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana

ста хармонично везан са другим неким безбројним квалитетима. Од тих квалитета неки су нам познати, а неки су непознати, али сви скупа дају нерашчлањиву органску целину. Они су сви скупа испољавање неке одређене расе или испољавање укрштања двеју или више раса. Па је стога низак човек једно а висок друго — не само квантитативно већ и квалитативно. Вредности тих различитих, чак супротних квалитета не могу се сабрати. Средња вредност једног низа овако нижих и виших особа не би значила управо ништа. Можемо се бавити отступањима од једне средње вредности, тј. варијационом амплитудом, само кад је реч о функцијама истог квалитета.

Није дакле раса само скуп наследних особина, комплекс карактера — као што се обично мисли. Раса је засебан наследни фактор. Услед своје доминантности, односно услед своје рецесивности, она се сад видно испољава а сад је латентна у видном склопу доминантних и рецесивних особина неког мешанца.

Не мислим да се упустим у теориско објашњење овог тврђења. Хтео бих само нешто да поменем. Видећемо мало доцније како се у низу генерација извесне расе понашају као доминантне према другим расама. То је ван сваке симње. Да ли у оваквим случајевима треба да говоримо о утврђеном комплексу карактера или смемо ту одређену доминантну заједницу да идентификујемо с оним што иначе називамо расом, то је, на крај крајева, сасвим споредно. Ми једино тврдимо да постоје особе које су од својих предака наследиле све оне карактеристике које расу чине расом, све квалитете — и познате и непознате. Тврдимо да те карактеристике код расно „чистих“ особа иду увек скупа, да су све присутне, да чине фенотип који је у свим својим испољавањима један јединствен, хармоничан и недељив. Тврдимо да стварно у живом, организованом, до краја формираном фенотипу нема самосталних, издвојивљив особина. Јер су оне само испољавања целине, то су привидно самосталне дистинкције. Уосталом код Боривоја Милојевића[3] налазимо овај пасус:

„Уопште је наивно претпостављати да особине зависе непосредно од појединих гена, јер ген не изазива сам за себе појаву једног карактера, него сви гени у заједници, цео генотип стварно одређује сваки појединачни карактер живог бића. Гени су самостални, на неки начин ограничени су једни према другима, и то се види из чињенице да се они могу одвајати и ступати у разне комбинације; али се појам самосталности не сме проширити и на акцију гена, јер гени нису самостални у својој акцији. Пошто гени дејствују заједнички, то сваки ген утиче истовремено на разне делове организма у развићу. И овим се тврђењем нова теорија потпуно одваја од старијих, неменделистичких теорија. Да би се појавила једна особина потребан је ген, или група гена, али ће тај ген, или та група гена изазвати појаву особине само ако је скуп свих гена способан да је изазове“.

Свака раса има своју еволуцију. Расе нису фиксиране, непроменљиве. Али иако се данас нико не поводи Linnè-овом непроменљивости раса, то многи научници често несвесно држе да су расе увек исте и у простору и у времену, да је свака раса увек и свуда онаква као што ју је по први пут одредио и описао неко од испитивача. А у ствари расе нису чисте линије на које ништа не делује ни у пренаталнол ни у постнаталном животу јединке. У то не можемо сумњати. И не сумњамо,

јер видимо како се пред нашим очима стварају извесни нови расни облици. Ретко је кад у хисторији човечанства било крајева настањених припадницима само једне расе. Свуда, у свакој популацији, налазимо особе које припадају разним расама. Бракови се често склапају између расно неједнаких супружника. Услед тога у наследном низу једне расе трајно делују туђи, неједнаки утицаји. Постепено се мења првобитна хармонија. Раса се постепено испољава у измењеним облицима, у новој хармонији. Услед честог или сталног присуства извесног рецесивног елемента — из генерације у генерацију — оно што је као рецесивно било латентно, сад постаје унеколико саставни део целине која је доминантна, те тако и само постаје доминантно. Видећемо доцније неколико таквих случајева. У науци говори се о доминантним и рецесивним особинама. Доминантна је, нпр. тамна комплексија према светлој, тј., друкчије речено, доминантна је тамна боја косе и тамни тонови шареница према светлим тоновима. Хтео бих и сада да кажем како сам најпре истакао да су те тако зване особине (квалитети) само привидно самосталне, да су оне последица нашег дистингвирања, да је организам у свима својим деловима и испољавањима један, јединствен и хармоничан. У ствари, да поменем и ово, онако исто као што смо дистингвирањем добили поједине телесне квалитете, тако бисмо у већини случајева даљим дистингвирањем могли добити квалитете квалитета, нове детаљније „наследне особине“. О томе је дакле раније било говора. А сад истичем да је „доминантност“ односно „рецесивност“ ових привидно самосталних квалитета релативна. Сваки је квалитет доминантан односно рецесиван само у извесном комплексу квалитета, у својој некој средини. Његова расна вредност није одређена њим самим већ биолошком средином чији је и он сам недељив саставни део. Светла шареница је рецесивна у комплексу квалитета који дају Динарски расни тип, али је напротив доминантна у Херцеговачком расном типу.

Народ је заједница, док се напротив раса испољава у појединцима. А поједине особе које припадају једној извесној раси раштркане су међу припадницима других раса. Простор у коме се јављају припадници извесне расе често обухвата различите географске крајеве. Тако је данас, тако је одувек, од саме „појаве“ човека у далеким прехисториским временима. Било би стога неозбиљно сматрати да је извесна раса свуда једнака, у свима крајерима, у свима породицама, код свију појединаца. Раса припада индивидууму а индивидуум раси. Индивидуум је примаран, реалан, док је раса секундарна, она је чисто класификаторски појам. У сваком појединцу испољава се оно што је у том индивидуалном случају расно доминантно, оно што се у том организованом бићу могло да испољи. А латентно је и скрива се, мање или више, оно што је репесивно. Ако се рецесивне ознаке уопште не испоље говоримо о расно чистој особи. Према томе у низу генерација без престанка се води борба, веома компликована и доста нејасна борба, између доминантног и рецесивног. А затим, не треба заборавити, сваки је индивидуум сам по себи променљив, јер не зависи само од пренаталних наследних фактора већ и од постнаталних, од начина живота и од утицаја средине, па је тако и раса без престанка у врењу. Њена динамика је увек друкчија. Овде онде поприма видна нова обележја, ма-

ло друкчија од основних, тј. од полазних карактеристика. Montandon описује дејство унутарњих и спољних утицаја на формирање расе. Нарочито помиње неједнаку активност хормона, хибридност, изоловање, па „селфдоместикацију“. А ја овде истичем само један, по мом мишљењу најважнији узрок расне еволуције. Раса је у сталној промени, у безпрекидној еволуцији. Та је еволуција многострука. Постепеним укрштавањем појединаца, а у низу генерација, појединаца који имају подударне или нескладне особине, долази до фиксирања извесних нових облика. Ако су ти облици, односно те функције, — јер је и о њима реч, — толико очигледни да их можемо разликовати нашим чулима и одредити помоћу ипструмената, а затим ако се стално јављају у низу генерација, можемо са Eickstedt-том да говоримо о обласним типовима. И не бих хтео да код овога буде забуне. Обласни типови су модификације нама познатог расног типа. Ако су те модификацији још очигледније, ако је веза са „основним“ расним типом слабија, онда можемо говорити о новој раси. Да ли ћемо извесну наследну расну манифестацију назвати обласним расним типом или расом (расним типом) зависи од нас, од нашег искуства, од нашег схватања односа између раса. Свака је раса одређена у простору и у времену. Биогенеза Динарске расе није нам тако позната као биогенеза неког обласног типа ове расе. То вреди и за сва остале расе и њихове обласне типове. Шта је друго обласни тип ако не локална расна манифестација којој знамо узроке, чији нам је постанак јасан и која се одиграва рекао бих пред нашим очима? А у то ћемо се доцније уверити.

*

Да би било јасније оно што мислим да изложим о биолошкој вредности Динарске групе раса било је потребно ово неколико основних разматрања о раси.

Пре даљег излагања хтео бих још једном, у неколико речи, да потсетим на своје схватање Динарске групе раса[4], односно као што бих данас рекао, Јадранске групе раса.

У Јадранску групу раса убрајам све оне расне типове (расе) који су у основи слични и подударни са класичном Динарском расом и који су са њом биогенетски повезани. Њих делим у два дела: у типове који су безмало подударни и у типове који се међусобно разликују у неколико карактеристика, тј. који су у даљем сродству. Први су Динариди а други Динароиди. Ова моја класификација унеколико се разликује од Eickstedt-овог схвећања.

Динариди су:

Динарски расни тип (Динарска или Јадранска раса). Његове су најмаркантније особине: дуголиниска конституција, висок раст, дугуљасто лице, брахиморфност лубање, тамна комплексија, изразите и оштре црте лица, кости грубе без облина.

Херцеговачки расни тип (Савска раса односно подраса Б. Шкерља) има исте особине као и Динарски осим шареница које су плаве или зеленкасто-плаве.

Динароиди су:

Плави динарски расни тип (Норска раса Lebzelter-a, Галатска Guart-a). У задње време овај тип назива плавим динарским и пољски антрополог Stolychwo. Плави динарац по свим својим ознакама одговара класичном Динарцу. Од њега се разликује најупадљивије комплексијом која је светлија. То јест коса и длаке на лицу су кестењавоплаве односно црвенкастоплаве, а шаренице су плаве или зеленкастоплаве. Пут се разликује утолико што су периферни капилари разгранатији, нарочито на

изложеним местима. Црте лица и кости мало су грубље, оштрије. Како се овај тип наоко безмало разликује само по боји косе и очију, могли бисмо да сматрамо као да је на прелазу између Динарида и Динароида или бисмо, још боље, могли да га класификујемо као динарски тип. У ствари његову биогенезу везујемо за другу једну групу раса, за Нордиску групу, и према томе сматрамо га Динароидом.

Динарски расни тип средње висине. Овај тип и морфолошки и физиогномски одговара Динаридима, само што му је телесна висина знатно нижа, а према томе и сви делови тела. Генетички се одваја од Динараца у класичном смислу. Његово порекло треба тражити у другој некој расној скупини. Па стога га сматрамо Динароидом као и друге типове о којима ће сада бити говора.

Ерски расни тип. Висине је средње. Комплексија му одговара пигметским тоновима Плавог динарског типа. Конституција је дуголиниска али нешто слабије изразита.

Динарски светлооки расни тип средњег раста. Одговара углавном Динарском расном типу средње висине, само што су му шаренице светле као и код Херцеговачког типа. Још нисам сигуран да ли је ово самосталан расни тип.

Ми ћемо се у овој белешци задржати на прва три типа, тј. на Динариде — на Динарски и Херцеговачки расни тип — и на Плави динарски расни тип.

Поменућу и ово. Антрополошке наследне групне елементе назвао сам расним типовима а не просто расом као што се редовно чини. Ону реалну биолошку појаву, о којој је овде било речи, називам типом, а раса би према томе била само појам класификације, тј. одговарала би расној групи или, као што је горе наведено, групи раса. Неколико расних типова, који се јављају као обласни или не, могу бити више или мање сродни, па их тако делимо на оне на -ид и на оне на -оид (тако на пр. динарске расне типове Динариде и типове Динароиде). А сви скупа, за разлику од других генетски још удаљенијих типова, чине једну групу, једну расну групу, или краће једну расу (као на пр. Динарску расну групу, или Динарску расу). Све је то ствар класификације.

*

Познато је гледиште пољске школе да су Динариди (односно класична Динарска раса) расно сложени од Нордиске и Јерменске расе. И стварно често сусрећемо извесне елементе једне или друге расе код појединаца који иначе припадају Динарској групи раса. Овде не мислим на директне мешанце, на потомке расно различитих родитеља, већ на чисте расне типове код којих се испољава — једва осетно — неки елеменат, васкрсли латентни траг, нешто што нас потсећа на Нордиску расу, или у извесном смислу, на Предњоазиску расу.

Најпре неколико о нордиском елементу. Тај нордиски траг из далеке прошлости расне генезе јадранских (динарских) облика, може бити толико јак да се више не јавља спорадично, већ је као наследна доминантна особина дао хармоничну целину која карактерише расу. А то у случају Плавог динарског и Ерског расног типа. Потребно је да и овде нагласим како нас Плави динарски расни тип у многоме потсећа на Фенонордиски расни тип (на Eickstedt-ову Фенонордиску подрасу). Боја косе, а нарочито боја бркова и браде је кестењавоплава, али са неким црвенкастим тоном. И кожа је јаче ружичаста и мање мрка од коже осталих Динараца. По-

вршински капиларни систем богатији је, разгранат, нарочито по образима. Комплексија нас дакле потсећа на типове Фенонордиског расног типа. А тако исто и друге неко особине. Прелази између фронталног и темпоралног дела лубање код Динараца су доста осетни. Надочни су лукови прилично развијени. Код Плавог динарског типа те су одлике још јаче истакнуте, као код припадника Нордиске расе. Кости, сви прелази, све облине оштрије су, грубље. Услед развијености чела, заправо услед осетне истурености доњег чела, као и услед нешто јаче истакнутог потиљка, индекс главе је нижи него што је код класичног Динарца. Маљавост је јаче развијена. Чак бисмо могли рећи да су Плави динарци рутави. Све ово налазимо и код Фенонордиског расног типа.

И Ерски расни тип потсећа нас на нордиске карактеристике. Не само његова плава коса и плаве очне дужице, већ и кости главе и израз и црте лица. Али, да не би било забуне, још једном да нагласим како су ова два расна типа биолошки подударне вредности, а исто онако самостална и савремена, као што су класична Нордиска или класична Динарска раса. Ствар је у овоме: непозната нам је биогенеза Нордиске расе, док напротив код Плавог динарског и код Ерског расног типа закључујемо да је у удаљеној прошлости постојао уз неки динарски и утицај неког — неодређеонг — нордиског облика. Идемо чак даље, те сматрамо да су уопште сви облици Јадранске групе раса сродни са нордиским облицима. Али то не значи да су им расни праоблици заједнички, да потичу од једне гране неког стабла — по оној познатој Хекеловој схеми. Ми само тврдимо да су се динарски облици развили под утицајем нордиских. Не знамо ни кад је то било ни где. Верујемо да су се Динарци формирали релативно дуго, да су били под утицајем нордиских људи све до наших дана и свакако, безмало, на свом оном територију где и сада живе.

На генетске везе из прошлости између Динараца и Нордиске групе раса, не указују нам само ови расни облици — Плави динарски и Ерски, већ и други моменти. Њих сам често истицао. Тако неке појаве индивидуалног развитка. Код динарске деце коса је често сасвим плава или скоро плава, а тек доцније, током развитка, постаје тамнија, па чак и сасвим загасито кестењава или скоро црна[5].

Видимо дакле како су нордиски утицаји из даље или ближе прошлости формирали извесне облике у Динарској расној групи и како се испољавају у онтогенетском развитку неких појединаца. А сад да нагласим још један моменат, који је по мом мишљењу нообично важан. Биодинамика прошлих времена дала нам је биогенезу расе, дала нам је одређене расне типове, формирала је заједницу појединих група. Али индивидуи једне групе, неког одређеног расног типа, нису посве једнаки. Неке индивидуалне разлике формирају се постнатално. То је довољно познато и о тим разликама овде не водимо рачуна. С друге стране многе наследне особине, неке физиогномске и друге, нису везане за расу. И о њима овде није реч. Али постоје и такве индивидуалне разлике које нас сад слабије сад јаче потсећају на овај или онај моменат односно на облик из прошлости, из постепеног еволуционог формирања, на биогенезу тог расног типа. Нису дакле сва индивидуална расна и друга варирања проузрокована обичним, познатим, пренаталним и постнаталним агенсима. Па је стога сасвим разумљиво да и код Динарског расног типа, дакле кла-

сичног Деникеровог Динарца, налазимо расно чисте индивидуе које имају кестењаву косу у светлијем тону, чије су шаренице нешто светлије (бр. 11 у скали Мартин-Шулцеовој, уместо бр. 12 или 13), или којима је глава слабије брахиморфна, односно, као што ћемо доцније видети, налазимо особе којима је пигментски тон косе и шареница сасвим загасит. То су варијанте истих квалитета. Али варијанте које нам указују на траг латентних елемената једне расе која је већ давно ишчезла из расног састава нашег претежно динарског становништва. Не кажем да је сваки Динарац коме је комплексија светлија него што је у просечног Динараца, ту одлику наслеђен стекао, преко својих ближих предака, од даљих предака који су припадали неком нордиском или упола нордиском облику. Али мислим да се то често дешава, да је то, у већем броју случајева, највероватније. Има дакле Динараца који унеколико, сасвим издалека, личе на нордиске људе, а има их, напротив, који личе на припаднике — Медитеранске расне групе, као што ћемо мало доцније видети. Али, да нагласим, ова светлија варијанта класичног Динарца, тј. Динарског расног типа, нити је раса (расни тип) за себе, ни обласни тип, ни уопште нешто одређено, дакле самостално. То је у ствари квантитативна варијанта која потсећа на квалитативне варијанте прошлости.

Нема дакле сумње: Динарска расна група у биогенетском је сродству са Нордиском групом раса. Али, као што сам и овде и раније у другом једном саопштењу поменуо, динарски расни типови потпуно су формирани, онако исто као и типови нордиски или медитерански. Или, другчије речено, и медитерански расни облици и нодиски у времену безпрекидно еволвирају, и Нордиска и Медитеранска раса динамичне су као и Динарска раса[4].

А сада неколико речи о предњеазиском елементу. У неким нашим крајевима, нарочито међу муслиманима и тамо где су се османлиски завојевачи дуже задржали, јавља се и код расно чистих Динараца, нарочито као физиогномско обележје, извесан траг Предњоазиске расе. Ови елементи Јерменског расног типа скорашњи су, сасвим противно од нордиских елемената. Док су нордиски елементи трагови древне борбе раса, ови последњи ефемерни су утицаји хисториских времена. Видели смо како се испољавају остаци нордиских утицаја (Плави динарски расни тип, светлија варијанта класичног Динарца итд.). Напротив предњоазиски утицаји јављају се спорадично, не стварају ни засебну расу (расни тип) ни одређен обласни тип. Динарци јерменских примеса искључиво припадају класичној Динарској раси. Од тог типа разликују се једино физиогномијом, нечим неодређеним око очију, и понекад нешто нижим растом. Али ни у ком случају овакви индивидуи не чине засебан фиксиран тип. Код нас, код муслимана, има припадника Јерменског расног типа. Према томе јерменски елеменат код Динараца проузрочен је мешањем раса. Има дакле особа са претежног динарским особинама и са јерменским утицајима, јерменским примесама.

А сад се питамо: има ли Јерменски расни тип онакав исти или сличан утицај на еволуцију, на формирање Динарске расне групе, као што га има Нордиска раса? Тј., другчије речено, да ли је појава јерменских елемената код Динараца само појава укрштавања ових раса у неколико последњих генерација, или постоје и трагови врло старих утицаја, постоји ли заједничка еволуција у прошлости? За нас је важно ово последње.

Јер данашња укрштавања, данашњи мешанци и савремени нови утицаји који немају никакву видну улогу у дојучерашњој расној еволуцији Динараца, у формирању расних и ужих обласних типова нашег времена — нас овде не занима. Нас интересује само биогенеза Динараца. Тек онда кад будемо познавали биогенезу и основну динамику савремених динарских облика — моћи ћемо да се упуштамо у детаљну анализу данашњих појава.

За нордиске утицаје можемо са сигурношћу тврдити да су остаци раније динамике. А то стога што изразитих претставника Нордиске расе, претставника староседелаца, међу нашим (српскохрватским) Динарцима сад или нема или су више него ретки, тако да их ја до данас нисам могао констатовати, осим у неколико спорадичних случајева. Док напротив постоје особе изразитог Јерменског типа. Чак знамо и њихово хисториско порекло. Али, с друге стране, немамо никаквих доказа да латентно постоје јерменски елементи у расном субстратуму, у основи постања Динараца, као што би хтео Чекановски. По нашем мишљењу схватање Чекановског и других пољских аутора само је хипотеза без стварних доказа.

Тиме не тврдим да не постоји никакав афинитет између динарских и јерменских облика. Они су се можда, у далекој прошлости, паралелно развили, сваки у свом крају и независно, као саставни делови расног конгломерата неколиких народа. Еволуције су им паралелне јер су компоненте њихових динамика биле исте или скоро исте, а утицаји безмало исти. Динарац се развио самостално, као што се и Предњоазијат развио независно од њега, али слично и подударно. У далекој биогенези Предњоазиског или Јерменског расног типа (ту заправо има више типова које би детаљном студијом морали одредити и дистингвовати) има можда медитерански елеменат знатно већег удела него што га има у стаарању Динарске групе раса, и медитерански и оријентални.

О међусобном наследном односу ових до сад поменутих расних елемената — о односу динарског, нордиског и јерменског елемента — нисам за сад у стању да кажем нешто дефинитивно. Испитао сам врло мали број породица. Али напротив мислим да сам решио проблем односа Динарске са Медитеранском расном групом.

*

Пре него што пређем на даље излагање желим да напоменем како по мом схватању постоје три медитеранска расна типа (три Медитеранида). О овој чињеници није се водило довољно рачуна. Један Атлантомедитерански расни тип (или Литорални). То су високи (код нас су високи!) и црномањасти долихокефали. Други је Медитерански расни тип дуголиниске конституције. То је класична Медитеранска раса (или Инзуларна) — Нотантропус медитеранеус европеус, субвар., мог великог Учитеља пок. проф. Sergi Giuseppe-а. По њему Медитеранац има ове особине: Лубања је дугуљаста, долихомезоморфна, по облику је елипсоидна и пентагонална, а метриокефалног је капацитета. Лице је лептопрозопно са естетским овоидним и елипсоидним облицима. Шаренице су тамне, кестењаве или црне, беоњача је увек бела. Нос се истиче, лептомезоринског је облика. Кожа је црнпураста. Коса се је тамна, црна, кестењавотамна. Мањавост тела је умерена, али су длаке на лицу развијене. По мом схватању уз овај имамо Медитерански расни тип кратколиниске конституције. За сада не мислим да изнесем његове карактеристике

и његову биогенезу. Само помињем да се од првога разликује дигестивним конституционалним облицима и још неком слабије упадљивом карактеристиком. Видећемо доцније зашто је било потребно да нагласим како постоји и овај Медитеранид дигестивних облика.

Узгред да напоменем и Медитераноиде. То су два расна типа који се од Медитеранида разликују у главном по облику главе. Медитераноиди су мезокефали или су умерени брахикефали. Оба су склона дигестивним конституационалним облицима. Један је сасвим тамне комплексије — Медитерански мезокефални расни тип, а другоме су шаренице светле, најчешће зеленкасте или зеленкастосиве. То је Медитерански мезокефални расни тип светлих шареница. Оба сам типа до сада звао брахикефалним. Биће боље да их назовемо мезокефалним, јер им је глава више мезоморфна него брахиморфна.[6]

*

За време Експедиције Централног хигијенског завода у Херцеговини, 1936 г., затим за време свог бављења у Конавлима 1938, а нарочито 1937 испитујући становништво јужнодалматинских отока, дошао сам до извесних запажања која су ми објаснила многе моменте из расне динамике Динараца.

Овде не мислим да изнесем резултате свих ових својих испитивања, већ укратко само оно што је основно а што се односи на биодинамику Динараца.

У Далмацији, по отоцима и приморским градовима, сусрећемо доста често чисте припаднике Медитеранида или мешанце са неким медитеранским особинама. Тако на пример на отоку Шипану. Ту сам, у Луци, наишао на извесне податке о пореклу становништва.[1] Оно је ван сваке сумње махом досељено из јужне Херцеговине, нарочито с Поповог Поља, као и уопште са копна, из Пељешца, па и Боке Которске. Досељавали су се појединци, или сами или са својим породицама. Па и оно старије становништво мора да је пореклом са копна. То би могли да судимо по презименима и именима. Од 1536 г. па до средине XVI века налазимо на лична имена: Станко, Бошко, Лазар, Иваниш, Радо, Раденко, Вид, Михоч, Живко, Живић, па женска имена Дика, Дража, Жива, уз обичнија имена као што су Стијепо, Паскоје, Никола, Марко, Тома, Иван, Павао, Петар, или Антун, Влахо, Михо, Марин, Матко, и другра. Ова су последња локалног карактера, локалне варијанте уобичајених личних имена. Али она прва доказују нам копнено порекло становништва отога Шипана. Нажалост у црквеним матицама, па ни у разним пописима, као у годишњаку братства Св. Стефана немамо директних података о пореклу лица која се тамо помињу. Али је данас у народу живо предање да су махом, и оне најстарије породице, „из Босне“ или „из Србије“. Једва их је неколико из Дубровника и Италије. Да су досељени сви из „Земаља Светога Саве“ односно „из Турске“, доказују нам и презимена. Од 1536 па до 1570 наилазимо и на ова презимена: Хељбић, Томашевић, Цвијић, Ивановић, Влашић, Бошковић, Радовић, Образиновић, Дабижиновић, Проданић, Огњановић, Радовановић, Мартиновић, Радунковић, Хрељић, Дивизић, Мишиновић, Николић, Павовић, Вуковић, Косановић, Пашић, Живковић, Вручица, Мусић, Хранић, Михочевић, Бурић, Самоков, Нехаја, Сандаљић, Прибисавић, Црња, Глухаћ, Глуховић, Крварић, Радиновић, Марковић, Михајловић, Драковица, Драгић, Ћук, Буноша, Васиљевић, Облачић, Добриновић, Иванишевић, Деспо-

[1] Ово испитивање омогућио ми је г. Dr Јосип Јаблановић, бан Приморске бановине, на чему му и овде захваљујем.

товић, Томковић, Милиновић, Миљуш, Радић, Ускок, Душица, Томашић, Бухаловић, Видаковић, Дриемало, Чагаљ, Газивода итд. Таквих и сличних презимена имамо и доцније, у другој половини XVI века, па и у XVII веку. На пример, да поменем још нека, Баоковић, Вукаловић, Жеђа, Лијеваковић, Драчевица, Врућица, Бабић, Божић, Марић, Главић, Душић, Робов, Гаравница, Нехаиħ, Јешић, Драгојевић и друга. Од оних ранијих презимена нека сд у XVII и XVIII веку више не помињу, а нека су остала и динас.

Лична и породична имена, као и народно предање довољни су нам докази да је становништво Луке на Шипану највећим делом старином са копна, из крајева даље од мора, од севера и североистока. А ти крајеви данас су настањени скоро искључиво припадницима Динарске групе раса. А такво је становништво било без сумње и пре две или три стотине година. Рекли смо да се досељавања нису вршила у групама, већ да су на Шипан прелазили безмало појединци или домаћини са својим породицама. То се исто струјање становништва наставило и данас. Највећим делом долазе младићи с копна да се на Шипану жене, долазе на женино имање.

Исте ове податке налазимо код Илије Синдика.[7] Али не само за Луку шипанску већ за цео територ Дубровачке Републике, па и за сам град Дубровник. Синдик налази слична имена у Дубровнику већ у X и у XI веку. Видимо дакле да се постепена и трајна инфилтрација копненог становништва међу обалско и острвско становништво врши од првих дана наше хисторије. Али узасве ти трагови најстаријег становништва нису ни данас нестали, нарочито онде где имамо континуирано насеље, као на Шипану и Колочепу.

Вековима дакле траје постепена инфилтрација динарског становништва. Вековима се на Шипану динарско становништво обнавља. Али ипак на Шипану имамо чистих укрштених припадника медитеранских расних облика. Мало је било досељеника из Дубровника, а још мање из Италије. Они нису могли да оставе толико медитеранских трагова, тим пре што су досељеници из Дубровника само изузетно могли да припадају медитеранским расним облицима. Одакле дакле толики удео медитеранских облика у расном конгломерату шипанског становништва? Просто одатле што је Медитеранска расна група доминантна према Динарској групи.

У шипанској Луки има много расно мешовитих бракова, као уосталом свуда у свету. Испитао сам доста таквих случајева. Резултати су више него јасни. Ево неколико примера:

1 — Муж типичан Динарац. Припада Динарском приморском обласном типу о коме ће доцније бити речи. Индекс главе 928. Крвна група А.

Жена припада Медитеранском расном типу дуголиниске конституције. Боја косе сасвим црна. Шаренице тамнокестењасте, скоро сасвим црне. Индекс главе 784. Крвна група О.

Прво мушко дете јесте изразит Медитеранац. Индекс 766. Крвна група А.

Друго мушко дете исто тако припада Медитеранској раси. Индекс 781. Крвна група А.

2 — Мајчина мајка типична Медитеранка. Старица је суха, згрбљена, мала. Индекс 760. Крвна група А.

(Мајчин отац није жив, био је „плав“ и висок).

Мајка по свом изгледу и по свим својим одликама припадала би мом Медитераноиду тамне комплексије. Раста је средњег (1665), индекс је

820, конституција кратколиниска, груди су веома развијене, комплексија потпуно тамна. Крвна група А.

Отац Динарац. Врло висок (1825), коса и длаке на лицу кестењаво плавкасте, индекс 842, крвна група В.

Син изразит Медитеранац, али нешто вишег раста (1692), индекс 762, крвна група А.

Кћи Медитераноид тамне комплексије. Индекс 798, конституција дигестивна, крва група А.

3 — Мајка претежно Динарка. Лице шире, ниже. Утицаји источноевропски (пази: не балтиски већ према мојој номенклатури источноевропски!). Конституција нејасна. Индекс 927. Крвна група А.

Отац Атлантомедитеранац или привидно Атлантомедитеранац. Висина 178, индекс 784. крвна група О.

Син изразит Атлантомедитеранац. Ииндекс 746, крвна група А.

Кћи исто. Индекс 762, крвна група А.

4 — Отац Медитеранац, висине 165, индекс је 776, крвна група А.

Мајка претежно Источномедитеранског расног типа. Индекс 902. Крвна група АВ.

Син Медитеранац, индекс 777, крвна група АВ.

Старија кћи Источноевропског типа, индекс 884, крвна група АВ.

Млађа кћи Медитеранка, индекс 765, крвна група АВ.

5 — Деда Динарац, висок 174, индекс 883, крвна група А.

Отац Динарац, висок 175, индекс 850, крвна група А.

Мајка претежно Медитераноид, односно привидно Медитераноид (мешанац). Конституција скоро дигестивна. У физиогномији има динарских црта (нарочито облик носа). Висина 166, индекс 799. Крвна група А.

Најстарији син изразит Динарац. Висина 175, индекс 869. Крвна група А.

Средњи син Медитеранац нешто вишег раста (169), индекс 757. Крвна група А.

Најмлађи син Атлантомедитеранац односно привидно Атлантомедитеранац (мешанац). Висина 170 (има 17 год.), индекс 768. Крвна група А.

Кћи чиста Медитеранка дуголиниске конституције. (Има 16 година). Сексуално сасвим развијсна (груди веома истакнуте), индекс 756, крвна група А.

— Овакви сличних примера нашао сам доста, и на отоку Шипану и по другим местима приморске Далмације, а и у Старој Црној Гори. Из њих закључујем следеће:

Медитерански расни облици доминантни су у наслеђу према динарским облицима;

Реактивирање расе наступа кад се уз већ постојећи латентни наследни елеменат јавља нови утицај који делује у истоме смислу;

Наслеђивање крвних група врши се сасвим независно од наслеђивача расних елемената.

Из свега што смо до сада изнели јасно се види што подразумевамо под реактивирањем расе. О томе сам писао и раније, у другом једном саопштењу [8]. Реактивирање расе је врло честа појава. Она је најбољи доказ да је сама раса доминантна односно рецесивиа а не поједине особине ове или оне расе.

Реактивирање расе у ствари је исто што и испољавање доминантности једне расе. Чисти расни облици јављају се по законима наслеђа. Они су временски трајни, постоје у свима генерацијама, док напротив укрштени облици показују већа варирања.

Овде би било потребно да се задржим на проблему крвних група. Али о томе сам раније писао[8]. Серолошке особине наслеђују се независно од расне припадности, а према томе независно од кон-

ституције. Крвне групе немају никакве везе с овом или оном расом. Али по њима, у извесним случајевима, можемо да судимо о већој или мањој хомогености неке популације. Ако је неко становништво доста старо, ако нема нових досељавања, слика крвних група биће једноставнија. На отоку Шипану преовлађује крвна група А. Она је „појела“ остале рецесивне групе. Рекли смо да су досељавања стална, али су слабо учестала. А и од оно мало досељеника највећи је број са групом А. Наравно да се то исто може десити и са расом. Кад се у извесну популацију не досељавају често особе са страним расним елементима, а нарочито припадници туђих доминантних раса — становништво постаје расно хомогеније. То је случај са неким насељима у западној Херцеговини, па са Поповим Пољем — где су скоро сви Херцеговачког типа — или са Конавлима где је огромна већина чист Динарац. То значи да по учесталости расних елемената у некој популацији како се она данас јавља, ни у ком случају не можемо судити о учесталости тих истих (или сличних) расних елемената у прошлости, а према томе ни о улози извесних племена или народа у етничком формирању те популације. Један пример: у XV и XVI веку Југословени из етнички динарских крајева населили су извесне доста простране крајеве средње Италије (Арецо—Киетино). Они су евакако припадали Динарској раси. Постепеним додиром, и културним и биолошким, са околним медитеранским староседеоцима изгубили су своју народну индивидуалност али исто тако и своје основно расно обележје. Данас су и они Медитеранци, односно чине један обласни медитерански расни тип. Потомци, доцније генерације тих досељених Југословена нису биле побијене, ни расељене, нити су друкчије изумрле. Оне су се множиле интензивно као и у својој старој домовини. Али онако исто као што су скоро сасвим асимиловане културно (и језично) тако су асимиловане и биолошки.

Да би нам биодинамика Динараца била јаснија, навешћу још неколико примера наслеђивања расних манифестација:

1 — Отац Динарац умерене брахикефалије (821). Крвна група В.

Мајка Динарка, али исто тако умерено брахиморфна (820). Крвна група О.

Два сина, још су млади (10 и 12 год.); мислим да припадају Атлантомедитеранској раси. Индекси 773 и 756. Крвне групе: В и О.

2 — Отац укрштен тип, претежно Медитеранац. Висок (170), индекс 790, крвна група А.

Мајка изразит Медитераноид тамне комплексије. Индекс 820, крвна група О.

Старији син неодређене расне припадности. Црномањаст је, можда је претежно динарских облика. Индек 815, крвна група А.

Средњи син изразит Медитеранац дуголиниске конституције. Индекс 752, висок 166 (19 година), крвна група А.

Најмлађи син судећи по телесним облицима и ознакама изразит Атлантомедитеранац. Индекс 756, крвна група А.

Кћи (18 година) Медитераноид тамне комплексије, дигестивни су облици изразити, груди развијене, индекс главе 802, крвна група О.

3 — Отац припада Плавој динарској раси. Висина 179, коса светлокестењава са црвенкастобакарним преливима, шаренице плаве. Црте веома маркантне. Индекс 877, крвна група А.

Мајка Медитеранка мало вишег раста. Индекс 765. Крвна група О.

Кћи укрштених облика, висока. Дужице шарене (бр. 8). Коса свет-

локестењава. Индекс 880. Крвна група А.

Син нижег раста, Медитеранац. Индекс 758, крвна група А.

Кћи је удата. Муж јој је нарочито висок (176), типичан је Далматинац, коса му је кестењава, шаренице су тамнокестењаве, а индекс 965. Крвна група А.

Син из овог брака је типичан Медитеранац; индекс 743. Крвна група А.

4 — Отац Медитеранац, сух, омањи. Индекс 751. Крвна група А.

Мајка изразито дигестивних облика, угојена, Медитераноид, индекс 831, крвна група О.

Кћи Медитеранка кратколиниске конституције. Индекс 746. Крвна група А.

5 — Деда и баба типични Динарци. Индекси 878 и 956.

Отац Динарац. Индекс 888.

Жена му Медитеранка дигестивних облика. Индекс 763.

Син из тог брака Динарац далматинског обласног типа (тј. глава је широка и врло дугачка). Индекс 978. Коса је без чеоних зализака.

Девојчица пред пубртетом. Типична Медитеранка дигистивних облика. Индекс 758.

— Навео сам још неколико примера, од више десетина сличних, у којима се потврђују горњи закључци, као и неколико примера са особама мешаних расних облика. Из њих можемо извести још један закључак, а нарочито после искуства што сам га добио у западној Херцеговини где сам посматрао наследни однос Динарске и Карпатске (Источноевропске) расе. Он гласи: постоје наследни облици који су мушки, које лакше наслеђују мушка деца, као и обрнуто постоје расни облици које лакше наслеђују женска деца. Расе дигестивне конституције (еурисоматичне), као што је Медитеранска раса кратколиниске конституције, лакше наслеђују женска деца од мушког потомства. Ако се ради о женском потомству Медитеранска раса кратколинске конституције у свима случајевима је доминантна, дакле и према Медитеранској раси дуголиниске конституције. Док напротив мушкарци лакше наслеђују дуголиниске расе (дакле расе са лептосоматским склоностима), нарочито медитеранске дуголиниске облике.

Из горњих примера, као и из безброј других случајева, могли бисмо докучити биогенезу Атлантомедитеранског типа, нарочито оног локалног облика који се код нас јавља. О томе детаљније другом приликом. Овде бих хтео само да истакнем како је Литорална раса у нашим крајевима (тј. по далматинским отоцима и приморским градовима, а и у црногорском приморју) увек високог стаса. Често су ови Медитераниди виши од Динарида. Према томе сматрам да се овде Литорална раса јавља као засебан обласни тип.

А сад неколико речи о Динарцу приморског обласног типа.

Пре свега једна констатација. Дужина атлантомедитеранских и медитеранских глава, дакле Медитеранида, не само што је релативно велика, дакле у односу према ширини, него је и апсолутно. А лубање класичних Динараца широке су и релативно и апсолутно.

Нема сумње да је прехисториско и протохисториско становништво Далмације и јужне Херцеговине, па и Старе Црне Горе, било скоро махом долихокефално, а по свој прилици медитеранских облика. То нам потврђују остаци костура гомила и гробова, али исто тако и живи елементи Динарског обласног приморског типа. Далматинци са отока и приморских градова већим делом су Динарци, али то су нарочити Динарци. Високи су, развијени, кошчати су, глава им је и релативно и апсолутно широка, али им је тако

исто и веома дугачка. Док је код Динараца (тј. код класичног Динарца односно код мог Динарског расног типа, а ваљда тако исто и код Херцеговачког расног типа) средња вредност дужине главе 186,2 а ширине 161,0 — код овог обласног типа ширина остаје иста или се незнатно мења, али је напротив дужина знатно већа. Код неких особа, не знам да ли бих рекао изразитих претставника, дужина главе може да буде чак огромна. Њена средња вредност креће се негде око 190 мм, али може да буде и знатно већа, до 196 и 198 мм, па чак и 200 мм. Како је висина ових глава иста као и код класичне Динарске расе, капацитет ових лубања је огроман. Осим тога приморски обласни тим има и нарочиту физиогномију. О томе другом приликом. Овде бих хтео да поменем да је коса обично (или можда редовно?) без чеоних зализака, као што је код Динарског типа, већ је истог облика као код Медитераноида. Косматост је већа него што је код осталих Динарида. Нос је мање истакнут, мање орловски, ноздрве су мало шире, развијеније.

Овакву расну манифестацију сматрам обласним типом јер се као наследна јевља у низу генерација, јер је фиксирана, наравно релативно фиксирана, као и свака друга раса или боље као сваки други обласни расни тип. Свакако постоје и други облици који су производ укрштавања Динарида односно Динароида са Медитеранидима и Медитераноидаима. Али они су неодређени, пролазни, рекли бисмо да су „случајни“ и у наслеђу не понављају се као дефинитивни облици, а уопште као такви не наслеђују се. Тако, да наведем само један пример, услед укрштава Медитеранске и Динарске расе, код мешанаца имамо разне облике глава и разне индексе. Дво таква два случаја:

1 — Отац изразит Динарац; дужина главе 180, ширина 159, индекс 883. Крвна група А.

Мајка Медитеранка широколиниске конституције; дужина главе 194, ширина 144, индекс 744. Крвна група В.

Син је потпуно на оца, и по комплексији и по цртама лица, па и по покретима и по држању тела. Али се разликује обликом главе: дужина је 195 (дакле на мајку), а ширина 157. Индекс 784. Крвна група А.

Син је ожењен. Жена има претежно динарске облике, али су јасни и утицаји источноевропски (широко лице, затупаст нос и рекао бих полумонголоидне очи), односно — како би пољска школа рекла — очигледне су лапоноидалне примесе. Дужина главе 171, ширина 154, индекс 900. Крвна група О.

Мушко дете из тога брака, око 6 година старо, изгледа ми да припада Медитеранском типу дуголиниских облика. Омање је, црномањасто, дужина главе му је 179, а ширина 140. Индекс је 782. Крвна група А.

2 — Отац Медитеранац. Глава му је дугачка, 194 мм, широка је 147, индекс износи 762. Крвна група А.

Мајка неког алпискодинарског облика, расно доста неодређена. Глава: дужина 170, ширина 149, индекс 876, Крвна група А.

Син на изглед Атлантомедитеранског типа, висок 1755, сасвим црномањаст, дужина главе 195, ширина 145, индекс 723. Крвна група А.

Кћи старија неодређене расе: кестењаве боје косе и очију, раста средњег, 1650, (година 18), дуголиниске, нос мало прћаст, глава: дужина 180, ширина 142, индекс 789. Крвна група А.

Кћи млађа (16 година) изразит Медитерански тип дуголинске конституције. Висина 158. Глава: ду-

жина 190, ширина 145, индекс 768. Комплексија сасвим црна, на усницама маљице.

Таквих примера могли бисмо да наведемо још много. Наравно да је њихова анализа тешка, а нарочито онда кад не знамо дедове и бабе, стричеве и ујаке, односно стрине и тетке. У оваквим случајевима не само што видимо укрштене облике, већ се често јављају, фрапантно и изненадно, примери реактивирања расе.

Поменућу да је и лубања херцеговачког и далматинског Динарца просечно дужа, па и онда кад не припада Приморском обласном типу, од лубање Шумадинаца или Динарца из Старога Влаха. Ваљда је и то остатак — посредан или непосредан — древних медитеранских утицаја.

При крају да поменем како ми је биодинамика Динараца у односу са источноевропским расним облицима још недовољно позната. Али ми је већ сада јасно да је Карпатски (Источноевропски) расни тип у наследном односу према Динарцу код мушког потомства рецисиван а код женског често (или увек) доминантан. Како је то безмало општи случај, у неким крајевима одударају расни типови мушкараца (динарски) од типова жена (неки обласни источноевропски облици). По свом повратку из Херцеговине, 1936 године, у свом извештају директору Централног хигијенског завода навео сам и ово: „... Има особа, а нарочито жена, које припадају источноевропском расном типу... Зачудо су код жена ове лапоноидне форме изразите, док су код мушкараца слабо јасне и ређе. Ову појаву не могу да објасним...“. У ствари нисам се осуђивао да је објасним! Треба да захвалим Б. Шкерљу, који ми је, учинивши извесну напомену, помогао да себи створим још једну концепцију из динамике раса.

Да завршимо. Динарци, као део велике групе Еуропида, генетски су блиски нордиским облицима, чак толико да извесни динарски типови, као Плави динарски и Ерски, чине прелаз према неким нордиским типовима. С друге стране динарско становништво, долазећи у јужним крајевима наше земље у додир с појединим особама медитеранских карактеристика, потпало је под посредан и непосредан биолошки утицај медитерански. Како су медитерански облици у наслеђу јачи од динарских успели су, с једне стране, да се до данас очувају, и упркос бројној надмоћности динарског живља, а с друге стране, да као латентни односно једва видни траг далеких етнобиолошких борба, формирају један локални расни тип — Приморски динарски. Тако исто динарски облици нису доминатни у односу према источноевропским формама ако индивидуи нове генерације припадају женском сполу, али су доминатни ако припадају мушком.

ЛИТЕРАТУРА: 1) René Martial: La Race Française et la nouvelle conception du mot „Race“, Bevölkerungsfragen, München. 1936. — 2) Guido Landra: I concetti del razzismo italiano, La difesa della razza, 1, 2, 1939. — 3) Боривоје Милојевић: Наслеђе, I, Београд, 1934. 4) Бранимир Малеш: Расе којима припадају Срби и Хрвати, Социјално-медицински преглед, 1937; Die Rassentypen bei den Serben und Kroaten, Zeitschr. f. Rassenkunde, 1938. — 5) Бранимир Малеш: Антрополошка испитивања, Библиотека Централног хигијенског завода. 1932. — 6) Бранимир Малеш: Расни типови Балканског Полуострва, Књига о Балкану, II, 1937. — 7) Илија Синдик: Дубровник и околина, Насеље Кр. Срп. академија, књига 23, 1926. — 8) Бранимир Малеш: Раса и крвне групе, Идеје, бр. 3, 1934. — Бранимир Малеш: О људским расама, Библиотека Коларчевог народног универзитета, бр. 23, 1936.

GRUNDZUEGE DER BIOGENESE UND BIODYNAMIK DER DINARISCHEN RASSE

von

Dr Branimir Maleš

Der Verfasser ist auf Grund von Untersuchungen, die er in den Jahren 1936—1938 in der Hercegovina und in Süddalmatien vorgenommen hat, zu folgendem Ergebnis gekommen: Die Dinarier stehen als Teil der grossen Gruppe von Europiden genetisch den nordischen Formen nahe, und zwar derart, dass gewisse dinarische Typen, wie die blonden Dinarier und Erskier, einen Uebergang zu einigen nordischen Typen bilden. Andererseits ist die dinarische Bevölkerung, die in südlichen Teilen unseres Landes mit einzelnen Personen mediteranen Charakters in Berührung gekommen ist, unter den mittelbaren und unmittelbaren biologischen mediteranen Einfluss geraten. Nachdem jedoch die mediteranen Formen hinsichtlich der Vererbung stärker als die Dinarier sind, ist es ihnen gelungen, sich einerseits trotz der zahlenmässigen Uebermacht der dinarischen Bevölkerung bis heute zu behaupten, andererseits jedoch als latente, beziehungsweise als einzige sichtbare Spuren längst vergangener ethnobiologischer Kämpfe einen lokalen Rassentyp zu bilden — den küstenländisch — dinarischen Typ. Ebenso sind die dinarischen Formen gegenüber den osteuropäischen Formen nicht dominant, wenn die Individuen der neuen Generation dem weiblichen Geschlecht angehören, andererseits sind sie dominant, wenn es sich um das männliche Geschlecht handelt.

Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA LJUBLJANA